

Alen Albin Širca

POEZIJA VOJESLAVA MOLETA

Vojeslav Molè (1886) je kot slovenski pesnik slabo poznan. Deloma zato, ker je objavljaj svoje pesmi le malo let, in sicer samo v mladosti, med letoma 1905 in 1921, ter izdal le dve pesniški zbirki *Ko so cvele rože* (1910) in *Tristia ex Siberia* (1920), deloma pa tudi zato, ker mu slovenska literarna veda in zgodovina nista namenjali veliko pozornosti, povrhu pa sta njegovo pesništvo ovrednotili kot manj pomembno. V tej razpravi se bomo zato najprej pregledno seznanili s presojami posameznih literarnih zgodovinarjev in kritikov, ki so vrednotili Moletovo poezijo, ter nato na kratko analizirali njegovo drugo pesniško zbirko, ki je bila pogosto označena za zrelejšo in bolj dognano kot njegov pesniški prvenec. Na koncu bomo načeli vprašanje o tem, ali bi bilo vendarle treba korigirati ustaljeno podobo Moleta kot manj pomembnega pesnika slovenske moderne.

Vojeslav Molè v luči slovenske literarne zgodovine

Poleg vsaj treh odklonilnih kritik, ki so izšle v zvezi z Moletovimi izdanimi pesniškimi zbirkami v letih 1910 in 1921,¹ je v tridesetih letih prejšnjega stoletja med prvimi resneje poskušal umestiti Moleta v tedanje obzorje slovenske poezije Rajko Ložar, in sicer v okviru svojega obširnega uvoda k Vodnikovi antologiji slovenske poezije. V njej ga označi za klasicista in esteticista, čigar poezija naj bi bila nekako podobna tisti, ki jo piše Vladimir Levstik. Nasploh Ložar ugotavlja, da je uporaba antičnih pesemskih oblik pri Moletu le nekakšen artizem, ki v svojem »leporečju in lepotvorstvu« ni dal večjih »vsebinskih rezultatov«, čeprav navsezadnje ugotavlja, da gre za zanimiv in edinstven pojav, ki bi si vendarle zaslužil več pozornosti: »Ta lirika je za sociologijo naše moderne umetnosti nad vse zanimiva in premalo upoštevana.«²

Po drugi svetovni vojni naletimo na nekoliko obsežnejši prikaz Moletovega pesniškega ustvarjanja v petem zvezku *Zgodovine slovenskega slovstva*, v katerem Joža Mahnič na kratko označi obe Moletovi pesniški deli. V navezavi na Moletovo prvo zbirko pravi, da je Molè izrazil primer apoliničnega pesnika s poduhovljenim, skoraj eteričnim erosom, njegov slog pa je kultiviran, nežen in izbran, ter kaže, da so nanj vplivali francoski parnasovci in simbolisti, od Slovencev pa deloma vsaj Oton Župančič.³ Glede druge zbirke Mahnič ugotavlja, da ponuja vrsto motivno-tematskih razširitev (sibirsko ujetništvo, impresije popotovanj po svetovnih morjih), čeprav v temelju še vedno prevladuje formalistični artizem, ne glede na to, da v njegovi precej samosvoji poeziji ne manjka pristne človeškosti. Vsem pomislekom navkljub ga Mahnič vendarle uvrsti med pomembnejše dediče moderne.⁴

Anton Slodnjak v svojem literarnozgodovinskem pregledu slovenske književnosti Moleta obravnava skupaj z Vladimirjem Levstikom, za katera pravi, da sta od leta 1906 začela čedalje več (revijalno) objavljati, in ju vidi kot nasprotnika moderne, vendar ne toliko njenih poglobitnih nosilcev, od Murna do Župančiča, temveč predvsem njihovih epigonov. Zanj so to: Rudolf Maister, Cvetko Golar, Radivoj Peterlin Petruška, Vida Jerajeva in Ljudmila Poljančeva.⁵

1 Glej Lenard, *Nove zbirke poezij*, str. 410–411, Merhar, *Vojeslav Molè*, str. 438–439; Glonar, *Molè Vojeslav*, str. 56–57.

2 Ložar, *Uvod*, str. XXV. V svoji kritiki te antologije se Moleta dotakne tudi Tine Debeljak in mu pravi »edini slovenski neoklasicist« (Debeljak, *Slovenska sodobna lirika*, str. 204).

3 Mahnič, *Zgodovina slovenskega slovstva*, str. 212.

4 Mahnič, *Zgodovina slovenskega slovstva*, str. 213.

5 Slodnjak, *Slovensko slovstvo*, str. 349–350.

Slodnjak najprej za najpoglavitnejše Moletove vzore omenja Baudelaira, francoske parnasovce ter slogovno moderni italijanski klasicizem in poljsko romantiko, od te predvsem Juliusza Słowackega.⁶ Nadalje ga označi za formalista, ki v svojem pesniškem snovanju išče predvsem slogovno izbrušenost, ne uspe pa mu globlje razviti ustrezne vsebinske komponente.⁷ Zato naj njegove pesniške oblike, ki pogosto zajemajo iz antičnega in renesančnega pesniškega izročila, v resnici sploh ne bi bile učinkovite. Glede motivno-tematskih značilnosti Moletove poezije Slodnjak ugotavlja, da sta v ospredju predvsem opevanje ljubljene žene in panteistično oboževanje narave. Oboje pa po Slodnjakovem mnenju ne dosega večje umetniške vrednosti, tako da naj naposled njegovo pesništvo ne bi bilo »mного več kakor skladno zvoneč, a utrujajoč formalizem«. ⁸ Za Slodnjaka je morda edini Moletov prispevek k slovenski poeziji tedanjega časa le motivika bližajoče se svetovne katastrofe, predvsem s pesmima, kot sta »Dan pred bitko« in »Vrnitev zmagane vojske«. Zato Slodnjak ugotavlja, da je šele v Moletovi drugi pesniški zbirki *Tristia ex Siberia*, ki jo je izdal po osebni kalvariji deset let pozneje, morda najti nekaj momentov, ki bi bili zares umetniški, prava poezija, kolikor pač gre za lirsko izpoved osebnega trpljenja v ujetniških taboriščih, izkušnjo prihoda ruske revolucije in dolgega vračanja v domovino.⁹

Kar nekaj strani nameni Moletovi poeziji Taras Kermauner v svoji trilogiji *Poezija slovenskega zahoda*, in sicer v drugem delu označi Moletovo poezijo za esteticistično, impresionistično in ponekod tudi senzualistično. Presoja, da gre pri njem za odločilen Kettejev vpliv, četudi naj ne bi dosegal njegove umetniške ravni. Nato pa analizira nekaj pesmi iz Moletovega pesniškega prvenca.¹⁰

Evald Koren v svojem prispevku za leksikon *Slovenska književnost* najprej precizira, da lahko, sodeč po revijalnih objavah, Moletovo pesnikovanje datiramo v čas med letoma 1905 in 1921; nadalje pa trdi, da gre pri njem za formalno strogo poezijo, ki pogosto posega po antičnih in italijanskih kitičnih in pesemskih oblikah, kot so distih, sapfiška kitica, sonet, stanca in tercina.¹¹

Tudi Janko Kos je v nekaterih svojih literarnozgodovinskih prikazih slovenske literature precej redkobeseden glede Moleta kot pesnika. V *Pregledu slovenskega slovstva* namreč lapidarno zapiše, da je bil Molè pod vplivom dekadence in simbolizma, ki se nagiba k larpurlartizmu.¹² Nekoliko več besed

6 Slodnjak, *Slovensko slovstvo*, str. 351.

7 Slodnjak, *Slovensko slovstvo*, str. 354.

8 Slodnjak, *Slovensko slovstvo*, str. 354.

9 Slodnjak, *Slovensko slovstvo*, str. 355.

10 Kermauner, *Poezija slovenskega zahoda*, str. 107–116.

11 Koren, Molè, Vojeslav, str. 307.

12 Kos, *Pregled slovenskega slovstva*, str. 308.

mu nameni v *Primerjalni zgodovini slovenske literature* (2001), kjer ga označi za novega romantika oziroma postromantika:

»Tako je V. Molè v zbirkah *Ko so cvele rože* (1910) in *Tristia ex Siberia* (1920) bil tipičen novi romantik, vendar pod številnimi francoskimi vplivi močnejše nagnjen k parnasovstvu in dekadenci, pa tudi k simbolizmu; tako je v sonetu *Lazar* (1913) morda že očiten vpliv Rilkejevega simbolizma, kar opozarja na nadaljnji razvoj te smeri v času pozne slovenske moderne, zatem pa v 'ekspresionističnem' obdobju dvajsetih let. Vendar Molè v to smer ni napredoval, njegova poezija je ostajala pretežno v območju nove romantike, ki pa se v drugi zbirki razpušča v postromantične motive in teme.«¹³

Tu posredujem še presojo Franca Zadravca in Igorja Grdine, saj se zdi, da avtorja pozitivno ocenjujeta Moletovo prvoizdano pesniško zbirko, češ da naj bi Molè v njej z iskanjem umetnostne lepote že napovedoval slovensko ekspresionistično poezijo, vsaj tisto, ki so jo nekateri poimenovali kot strujo religioznega ekspresionizma. V pesmi »V večerih, ko ljudje so kakor sanje«, ki je revijalno izšla leta 1911, pa naj bi ustvaril tisto poduhovljeno in harmonično razpoloženje, ki kaže na Antona Vodnika.¹⁴ V drugi zbirki *Tristia ex Siberia* naj bi se po mnenju obeh avtorjev Moletova ritmična in oblikovna klasičnost še stopnjevali, čeprav se v njej loteva tudi motivike, ki ni več vezana samo na ljubezen, domotožje in misel na smrt. Vendar po mnenju avtorjev motivi vojne, ujetništva v Sibiriji ter revolucije kljub videzu nikakor ne privedejo do nekakšnih prometejskih ali dionizijevskih zasukov, saj naj bi Molè v svojem bistvu še naprej ostajal apolinični »mirni klasik«.¹⁵

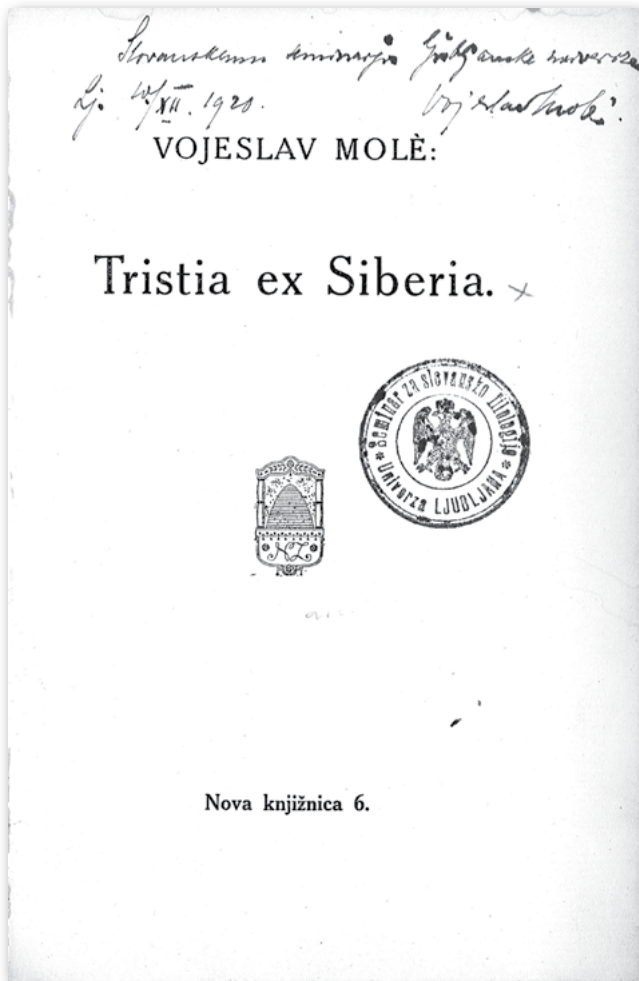
Za konec tega kratkega pregleda navzočnosti Moletove poezije v literarno-zgodovinskih prikazih, ki seveda nikakor ni popoln, je treba opozoriti tudi na to, da se nekatere njegove pesmi pojavljajo v antologijah slovenskega pesništva. Najprej srečamo njegove pesmi v že omenjeni Vodnikovi antologiji iz leta 1933 s kar štirimi pesmimi: »Svetnik«, »Lazar«, »Beneških mojstrov slike« in »Pred staro sliko«.¹⁶ Nato tudi v Menartovi antologiji *Iz roda v rod duh išče pot. Izbor slovenske umetne pesmi od začetkov do današnjih dni* ter v zelo obsežni antologiji *Živi Orfej* iz leta 1970. V novejšem času pa Moleta srečamo v Poniževi antologiji *Beseda se vzdiguje v dim: stoletje slovenske lirike 1900–2000* in v Pibernikovi antologiji slovenske duhovne poezije.

13 Kos, *Primerjalna zgodovina*, str. 278.

14 Zadavec in Grdina, *Sto slovenskih pesnikov*, str. 98.

15 Zadavec in Grdina, *Sto slovenskih pesnikov*, str. 99.

16 Vodnik, *Slovenska sodobna lirika*, str. 99–102.

Pesniška zbirka *Tristia ex Siberia*, Ljubljana, Nova založba, 1920.

V okviru tega razdelka je treba dodati še tole ugotovitev. Domala vsi literarnozgodovinski pregledi in antologije so spregledali dejstvo, da je Molè pisal tudi krajše pripovedne tekste, črtice in celo pesmi v prozi, kakor je jasno razvidno iz njegovih revijalnih objav med letoma 1905 in 1921. Izmed zadnjih objavljenih del je treba opozoriti tudi na njegovo pesnitev z naslovom »Peter Sič«, ki je celo podnaslovljena kot »Roman v oktavah«, kar pomeni, da je Molè morda nameraval izdati daljše pesniško pripovedno delo, a je objavil samo uvod in prvo poglavje.¹⁷

¹⁷ Molè, Peter Sič, str. 208–211.

Tristia ex Siberia

Kot smo napovedali že na začetku, se bomo posvetili kratki analizi Molètove druge pesniške zbirke iz leta 1920. Naslovna beseda *Tristia* razločno razkriva navezavo na Ovidijeve žalostinke iz njegovega izgnanstva ob Črnem morju, pisane v elegijskih distihih. Vendar je za zbirko bolj od Ovidijevega dela, vsaj arhitektonsko gledano, pomembna Dantejeva *Božanska komedija*. Na to kaže že začetni moto, ki je vzet z začetka Dantejevega *Pekla* in daje zbirki – tako kot se za pravi moto tudi spodobi – vodilni ton:

»Eh quanto a dir qual era è cosa dura
questa selva selvaggia, aspra e forte,
che nel pensier rinnuova la paura!«¹⁸

Prevod teh vrstic (*Pekel*, v. 4–6) navajam v Capudrovem prevodu:

»Kako povem naj, kaj sem bolečine
prestal v tej hosti, mračni in zakleti,
ko strah me je, če se ozrem v spomine.«¹⁹

Na prvo mesto, še pred členitvijo zbirke na dele in cikle, je postavljena posvetilna pesem pesnikovi ženi Eli v pesmi s petimi štirivrstičnicami. V njej Molè izpoveduje svojo ljubezen, ki premaga trpljenje. Potem sledi prvi del zbirke z naslovom »Iz dnevnika«. Tu najdemo predvsem pesmi z motivi iz ruskega ujetništva.

Drugi del z naslovom »Dve pismi« obsegata dve pesemski pismi v tercinah. Prvo, »Sibirsko pismo«, je namenjeno ženi, drugo, »Pismo v domovino«, pa je posvečeno Otonu Župančiču. Molè tu podobno kot Ovidij piše sorojaku in sopesniku v domovino, za katero meni, da je mogoče, da je ne bo več videl. Zajema ga obup, da bosta vse zajela smrt in pozaba:

»Mi vsi smo kakor tožen vrt brez cveta,
uničil ga ponočen je vihar,
zatrli mu v kali vsa semena sveta, –
nikdar ne bo več prejšnjih rož, nikdar.«²⁰

Vendar pesnik v ujetništvu kljub veliki negotovosti in celo občutju nesmisla izpoveduje, da je njegova »duša še ognjena«. Silno hrepenenje po domovini je tisto, ki še tli na dnu, da ga ne premaga dokončni obup:

18 Molè, *Tristia*, str. 9.

19 Dante, *Pekel*, str. 7.

20 Molè, *Tristia*, str. 45.

»A k tlom je prikovana moja volja –
 in ni izhoda, ceste, ni poti, –
 ni krila ne pomagajo sokolja –
 in s stisnjenimi čakam le zobmi ...«²¹

Tretji cikel ima naslov »V antični obliki«, v njem pa naletimo na antično snov, ki je podana v antičnih pesemskih oblikah. Opazna je predvsem raba sapfiških kitic, ki so v slovenski poeziji precejšnja redkost (pesmi »Hegezó«, »Milonska Afrodita«²² in »Thanatos«), zadnji dve pesmi cikla, »Komična maska« in »Tragična maska«, pa sta napisani v elegijskem distihu.

V četrtem delu »Sibirski soneti« se pesnik znova vrne k sibirski motiviki. Tu je poglavitna pesemska oblika sonet. Nekateri cikli, ki jih srečamo v tem delu, so pravi sonetni cikli, se pravi, da so sestavljeni samo iz sonetov. Pesniški vrh tega dela, morda pa tudi celotne zbirke, brez dvoma predstavlja cikel štirih sonetov z naslovom »Bog«. Ta na eni strani seveda aludira na Kettejev cikel »Moj Bog«, na drugi strani pa pomeni nekakšno nadaljevanje ali celo nadgradnjo cikla »Molitve« iz njegovega prvenca. V obeh ciklih avtor vzpostavlja stik z religiozno transcendenco, ki bi jo lahko zelo na hitro označili za panteistično, čeprav ravno ne v strogo filozofskem smislu skladno, denimo, s Spinozovim aksiomom *deus sive natura* (Bog ali narava), ampak v razrahljani poetični obliki, ki ne vzpostavlja jasne filozofske kategorialnosti, kot sta pojma transcendence in imanence (ter njunega morebitnega sovpadanja).

Hiter pregled vseh štirih pesmi cikla »Molitve« iz Moletovega pesniškega prvenca privede do domneve, da ima Moletov Bog skoraj povsod jasne krščanske poteze. Pesniški jaz zato Boga naziva z »Gospod«, ki navadno označuje osebnega krščanskega Boga. To je Bog, ki v človeško dušo vsaja hrepenenje in je, kot je rečeno v pesmi »Križ v polju«, »sen iz zvezd«, ki pesnika žene naprej: »A dahnil si mu v dušo sen iz zvezd.«²³ Poleg tega je tipično krščanska prvina navzoča tudi v zavesti o krivdi, grehu, ki jo srečamo v pesmi »Večerna molitev«: »Glej, človek sem in sem brezmejno kriv / [...] / in greh sejal sem v brazde svojih njiv.«²⁴ Še pomenljivejša pa je pesem z naslovom »Bog«. V njej Molè drzneje govori o Bogu, saj izpoveduje svojo osebno »pesniško« vero, ki ni odvisna od dogmatičnih krilat in ustaljenih verskih obrazcev. To se kaže predvsem v tretji in četrti trivrstičnici:

21 Molè, *Tristia*, str. 49.

22 Obe pesmi se nanašata na znana antična kipa, pesnik pa uporablja pesniško tehniko propopoeje, ki impersonira sam umetniški predmet oziroma lik, ki ga ta prikazuje. Glej Simonišek, Vojeslav Molè, str. 113.

23 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 115.

24 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 118.

»A vem, da mrtev si in nerojén,
da plámeni v očeh Ti ne gorijo,
da Tvoj obraz je sen, opojen sen.

In vem, da v gromih Ti ne govorijo
besede, stvarjajoče raj in svet,
lijoče v stvarstvo divno harmonijo.«²⁵

Na videz nihilistične trditve, da je Bog »mrtev«, verjetno ne bi smeli brati ničejansko, tako kot to počne Kermauner,²⁶ saj takoj zatem pesnik pravi, da je »nerojen«, kar daje misliti, da morda misli na predstvarjenskega Boga, na Boga, ki (še) ni Kristus, učlovečeni Bog, saj gre za Boga, ki je popolnoma skrit, neznan, *deus absconditus*; zato je tudi Bog, ki nima obličja. To tudi ni »gromovniški« Bog, čigar »besede« bi se kazale v naravi, ampak gre za Stvarnika, ki »govori«, še preden je ustvaril tako »raj« kot urejeni kozmos. Moletov Bog je tako implicitno še vedno krščanski, čeprav ravno kot skriti Bog, ki je neodvisen od svojega razmerja do sveta in človeka.

Čeprav pa ta Bog – vedno pisan z veliko začetnico in zato tudi vedno dojet kot osebno absolutno bitje – vendarle stopa v odnos s človekom, s pesnikom, saj je rečeno, da živi v njegovem srcu (»da si le v polju mojih misli cvet«²⁷). Pesem sicer v sklepnih tercinah daje slutiti, da je takšen Bog v resnici navzoč samo v pesniškem subjektu, v »srcu«, torej kot njegov »konstrukt« oziroma, nekoliko fenomenološko rečeno, da ta Bog obstaja samo kot »mišljeni« Bog, kolikor je objekt subjektovih misli oziroma le nekaj, kar je v človekovi notranjosti, kot »roža srca« (»da si le roža moje cvetne loke, / ki v mojem srcu vso pomlad brsti«²⁸). In ker se vonj tega Boga kot »srčne rože« vije v nebo, duša pa zaradi tega vonja hrepeni k nebu, ki bi spet lahko simboliziralo Božjo presežnost, je »ontološki status« Moletovega Boga nejasen, zavit v estetično pesniških podob, ki se jih ne da prevesti brez ostanka v diskurzivni jezik.

Tu se postavi vprašanje, ali je prišlo v drugi zbirki *Tristia ex Siberia* do kakšne spremembe, morda celo razvoja glede takšne religiozne tematike. Že prvi sonet v ciklu »Bog« iz druge zbirke vzpostavi stik s Transcendenco, ki nima imena oziroma je ni mogoče imenovati: »Ne vem imena Ti.«²⁹ In tudi nima mej »(Ne vem Ti mej«), saj je »uganka vseh ugank«,³⁰ ki pa pesniku vendarle govori v njegovem srcu.

25 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 119.

26 Glej Kermauner, *Poezija slovenskega zahoda*, str. 108.

27 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 120.

28 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 120.

29 Molè, *Tristia*, str. 86.

30 Molè, *Tristia*, str. 86.

V drugem sonetu tega cikla je razmerje med Bogom in dušo bolj konkretizirano: »A duši jezero si v dnu prepada / in v njem zrcališ v mojih se očeh / in v drobnem prahu vendar si brez mej.«³¹ A še vselej ni jasno, kdo in kakšen je v resnici pesnikov Bog. Tretji sonet končno razkriva, da se je ta Bog javljal že Grkom kot »šumni hrast« v »jonskih sanjah« in da je bil »Usode temne«³² oblast. Ter se je potem judovskemu ljudstvu razkril kot Jehova in je naposled kot Kristus zaradi ljubezni moral na križ: »Razpela Te na križ je slepa strast.«³³ V srednjem veku pa je ta Bog postal »sistem in teorija« in »bog sodnega dneva in katedral«, v novem veku pa očitno le »hipoteza in manija«.³⁴ Pesnik v zadnji tercini navsezadnje izpove svoj pesniško-religiozni *credo*: »In vendar si le blesk neba nad morjem / brezbrežnim duše, – sanja vsak Te val / le v delu, ki ga vidi nad obzorjem.«³⁵

Temu Bogu je pesnik popolnoma predan, vsa njegova dejanja in nehanje, ljubezen in trpljenje, imajo svoj smisel v njem, zato je tudi naposled temelj njegovega upanja v svetlo prihodnost, in to je tisto, kar si pesnik drzne imenovati »poslednje spoznanje«:

»v zatonu snidejo se vse poti
in tam v naročju večnega molčanja
srcé do zadnjih se resnic dosanja.«³⁶

Molè se obrača na tovrstnega Boga na najnižji točki svojega trpljenja in zato kljub videzu, da je njegov Bog imanentni Absolut, ga vendarle ne moremo reducirati na nekakšen fin-de-sièclovski retorični okrask.³⁷ Prej gre za osebno pesniško transcendenco, ki se izogiba natančnim »metafizičnim« določilom, tako da Moleta z vidika te zbirke ne moremo oklicati niti za panteista niti za tradicionalnega krščanskega vernika, a vendar niti za ničejanskega ateista ne. Prav v tej religiozni nedoločljivosti in neulovljivosti se Molè kaže za precej samosvojega slovenskega pesnika, ki morda lahko tudi dandanašnji posreduje svojo avtentičnost.

V navezavi na ta cikel ne smemo spregledati tudi opombe na koncu zbirke: »K 2. sonetu iz cikla 'Bog.' Šele v domovini sem opazil, da se misel dveh verzov prve kitice ujema s pesmijo R. M. Rilkeja. Mogoče je to bila neza-

31 Molè, *Tristia*, str. 87.

32 Molè, *Tristia*, str. 88.

33 Molè, *Tristia*, str. 88.

34 Molè, *Tristia*, str. 88.

35 Molè, *Tristia*, str. 88.

36 Molè, *Tristia*, str. 89.

37 Glej Kermauner, *Poezija slovenskega zahoda*, str. 113.

vedna reminiscenca. Pustil pa sem oba verza neizpremenjena. Naj imajo tudi perogrizci kaj opraviti.«³⁸

Molè bržkone meri na prva verza drugega soneta: »Viharju gozd si, ki se v njem gubi, / vihar si gozdu, – v njem iztrepetava.«³⁹ To opombo je opazil tudi Janko Kos, ki v svoji *Primerjalni zgodovini slovenske literature* zato tudi sam opozarja na morebitno Moletovo povezavo z Rilkejem.⁴⁰ Katero Rilkejevo pesem je imel Molè dejansko v mislih, je težko reči, saj je Rilke v svojem zgodnejšem obdobju napisal kar nekaj pesmi, ki vpeljujejo podobo viharja v gozdu.

Za tem izrazito religioznim ciklom pa v zbirki *Tristia ex Siberia* srečamo nov del, ki je nekakšno novo poglavje zbirke, saj sestoji iz več številsko označenih delov ali odsekov – imenuje se »Na Oceanu«. Njegov moto pa je spet vzet iz Dantejeve *Božanske komedije*, tokrat iz prvih stihov *Vic*:

»Per correr migliori acque alza le vele
Omai la navicella del mio ingegno,
Che lascia retro à se , mar si crudele ... «⁴¹

Zopet navajam Capudrov prevod (*Vice*, v. 1–3):

»Da v mirnejše vode odslej zaorje,
Bo jadro barka mi duha razpela,
Ki pušča zadaj toli kruto morje.«⁴²

Že sam naslov, skupaj z motom seveda, daje vedeti, da smo se strukturno premaknili naprej. Da je pesnik najhujše trpljenje, ki ga je nakazoval moto iz *Pekla* in se je uresničilo v upesnjevanju trpljenja v vojni in ujetništvu, že pustil za sabo. Odslej prevladujejo svetlejši toni, živahnejše razpoloženje, pesniku se vrne upanje na vrnitev v domovino, na povratek k ljubljeni ženi. In res, v prvem delu so tu pesmi, ki inscenirajo milje, ki ga je slovenska literatura dotlej slabo poznala: Japonska, Filipini, Južnokitajsko morje, Malezija itn. Samo en primer; pesnik prihod z ladjo v Singapur oriše takole:

»Smehlja se breg in morje se smeji,
skoz jutro plove jadro čez azur –
in v vencu rož in gajev se blišči
čarobni, beli, solnčni Singapur.«⁴³

38 Molè, *Tristia*, str. 137.

39 Molè, *Tristia*, str. 87.

40 Glej Kos, *Primerjalna zgodovina*, str. 278. O Rilkejevem vplivu na Moleta razpravlja tudi Simonišek, Vojeslav Molè, str. 110.

41 Molè, *Tristia*, str. 97.

42 Dante, *Vice*, str. 7.

43 Molè, *Tristia*, str. 114.

V drugem ciklu tega dela, ki nosi naslov »Južni soneti« in je sestavljen iz trinajstih sonetov, pesnika vodi pot čez Indijski ocean, sledita prihod v Aden in pot po Rdečem morju domov.

Pesniške impresije eksotičnih krajev vseskozi spremljajo pesmi, ki so polne hrepeneče ljubezni do žene. Gre za pesmi, ki v marsičem spominjajo na podobne pesmi iz prve zbirke. V tem smislu je pomenljiva prva pesem z naslovom »Ideal« – ta je bila v revijalni objavi v *Ljubljanskem zvonu* naslovljena z »Beatrice«⁴⁴ –, ki se opira na trubadurski kult ljubezni in srednjeveški arturijanski motiv iskanja svetega grala, bržkone povzetega po *Parzivalu*, kakor je naslov znamenitega viteškega epa nemškega minnesängerja Wolframa von Eschenbacha. Konec te pesmi se glasi:

»Med marmornimi stenami te najdem mistične krasote
na Monsalvaču hrepenenja Parcival,
v nezemskem carstvu solčne Večnosti, rojene iz Lepote
te najdem, žitja mojega ti sveti Gral!«⁴⁵

Lepota narave, šumenje morja, zvezdnatega neba, mesečine, škrlatne zarje, blesk sonca in sinjine neba so za pesnika znamenja, ki vzklicujejo lepoto ljubezni do žene, po kateri hrepeni kot svoji tosvetni Beatrice. Velika noč bo zanj pravi praznik vstajenja, ko se bo znova združil z njo.

Na koncu bi pričakovali še veliki tretji del, ki bi strukturno sovpadel z Dantejevimi *Nebesi*. A namesto tega naletimo samo na »Epilog«, ki ga predstavlja sonet z naslovom »Doma«. Zadnji tercini tega soneta skoraj nekako aludirata na sklep *Božanske komedije*, kjer Dante obmolkne in ostane samo še krog absolutne Ljubezni. Moletov epilog je seveda veliko manj metafizičen, saj gre za upesnjevanje pesnikovega tosvetnega raja: v domovini je z ljubljeno ženo našel »novo življenje«:

»Med nama ni besed. Molče bolesti,
življenje novo vzknilo je iz njih
v visoki, nepoznani prej prelesti.

Kar dala duši je gorja tujina,
vse zlilo se v večer je zlat in tih –
in kroginkrog šepeče domovina ...«⁴⁶

44 Glej Molè, Beatrice, str. 625.

45 Molè, *Ko so cvele rože*, str. 9.

46 Molè, *Tristia*, str. 135.

Sklep

Po tej kratki analizi Moletove druge zbirke si je vendarle treba postaviti temeljno literarnoaksiološko vprašanje, se pravi vprašanje, kako ovrednotiti Moletovo poezijo. Ali gre pri njej v osnovi res samo za nekakšen esteticistični formalizem, kot je večinsko mnenje doslejšnje literarne kritike in literarne zgodovine? Ali ni v njegovi poeziji res nobenih eksistencialnih, »pristno človeških« prvin? Ali je v tej poeziji res vse samo forma, površinsko leporečje, retorično okrasje, osladnost in romantična nostalgija? Tu se v navezavi na njegovo upesnjevanje vojnih motivov poraja tudi vprašanje, ali se ne ravno v literarnem posredovanju stihijske življenjske izkušnje, kot jo povzročajo vojna, ujetništvo, duhovno, moralno in fizično trpljenje, ne izkristalizira nekaj, kar bi lahko občečloveško nagovarjalo in vsaj tej zbirki podelilo večjo umetniško težo, ne glede na to, da je z razvojne literarnozgodovinske perspektive zbirka »zaprta«, saj naj bi jo »povozil« literarni ekspresionizem, ki se je ravno tedaj začel uveljavljati v slovenski literaturi? Ali je, nadalje, za nižje vrednotenje njegove poezije odločilno tudi to, da ni dovolj svobodomiseln in navsezadnje tudi ne dovolj tragična, kolikor imajo v njej upanje, vera v življenje, tudi v Boga, hrepenenje po domovini in ljubezni do žene na koncu vendarle glavno besedo? Ali »srečen konec« v zadnji zbirki nujno trivializira njen umetniški doseg? Se pravi, če to zbirko razumemo kot moderno dantejevsko popotovanje od »pekla« vojne in ujetništva prek »vic« tavanja po svetovnih morjih do »nebes« ljubezenskega objema – objema z ljubljeno zakonsko ženo, pesnikovo na koncu vendarle dosegljivo Beatrice, ali potem vse to vendarle hromi umetniško vrednost tega dela, kolikor človeško brezizhodno tragičnost preobrne v »komedijo«, *happy end* navadnega človeškega življenja, ki išče in najde srečo v vrnitvi v domovino in v ljubezni v okviru zakonskega življenja? Ali je takšno moderno meščansko »trubadurstvo« nekaj, kar po definiciji ne more veljati za »visoko« liriko?

Vse to so vprašanja, ki bi jih lahko načela morebitna revizija Moletove poezije znotraj kanona slovenske literarne moderne. Tu žal na ta vprašanja ne moremo odgovoriti, kajti umetniška rehabilitacija nekega literarnega korpusa ni stvar posamične interpretacije, četudi se vzpostavlja še tako avtoritativno, ampak konsenz vsakokratne generacije raziskovalcev znotraj polja neke vednosti, v našem primeru seveda literarne vede. Molè pa navsezadnje niti ni edini primer, ki bi klical po takšnem novem ovrednotenju. Tudi marsikateri drugi sopotnik in dedič moderne bi si zaslužil nov, sodoben literarnozgodovinski in literarnoaksiološki pretres.

Viri in literatura

Viri

- Dante Alighieri. *Božanska komedija. Pekel*. Prev. Andrej Capuder. Četrta, pregledana izdaja. Celje: Mohorjeva družba, 2005.
- Dante Alighieri. *Božanska komedija. Vice*. Prev. Andrej Capuder. Četrta, pregledana izdaja. Celje: Mohorjeva družba, 2005.
- Kastelic, Jože et al. *Živi Orfej. Velika antologija slovenske poezije*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1970.
- Menart, Janez (ur.). *Iz roda v rod duh išče pot. Izbor slovenske umetne pesmi od začetkov do današnjih dni*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1969.
- Molè, Vojeslav. Beatrice. *Ljubljanski zvon*, 28, 1908, št. 9, str. 625.
- Molè, Vojeslav. *Ko so cvele rože*. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg, 1910.
- Molè, Vojeslav. Peter Sič. Roman v oktavah. *Dom in svet*, 33, 1920, št. 7–8, str. 152, 208–211.
- Molè, Vojeslav. *Tristia ex Siberia*. Ljubljana: Nova založba, 1920.
- Pibernik, France (ur.). *Slovenska duhovna pesem od Prešerna do danes*. Ljubljana: KUD Logos, 2001.
- Vodnik, Anton (ur.). *Slovenska sodobna lirika*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1933.

Literatura

- Debeljak, Tine. Slovenska sodobna lirika. *Dom in svet*, 47, 1934, št. 3–4, str. 199–215.
- Glomar, Joža. Molè Vojeslav: *Tristia ex Siberia*. *Ljubljanski zvon*, 41, 1921, št. 1, str. 56–57.
- Kermauner, Taras. *Poezija slovenskega zahoda*. 2. del. Maribor: Obzorja, 1991, str. 107–116.
- Koren, Evald. Molè, Vojeslav. V: Buttolo, Franca in Svetina, Peter (ur.). *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996, str. 307–308.
- Kos, Janko. *Pregled slovenskega slovstva*. Druga, popravljena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: DZS, 1975.
- Kos, Janko. *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001.
- Lenard, Leopold. Nove zbirke poezij. *Dom in svet*, 23, 1910, št. 9, str. 407–412.
- Ložar, Rajko. Uvod. V: Vodnik, Anton (izd.). *Slovenska sodobna lirika*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1933, str. VII–LII.
- Mahnič, Joža. *Zgodovina slovenskega slovstva*, 5. zvezek. Legiša, Lino (ur.). *Zgodovina slovenskega slovstva*. Ljubljana: Slovenska matica, 1964.
- Merhar, Ivan. Vojeslav Molè: *Ko so cvele rože*. *Ljubljanski zvon*, 30, 1919, št. 7, str. 438–439.

Poniž, Denis (ur.). *Beseda se vzdiguje v dim: stoletje slovenske lirike 1900–2000*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002.

Simonišek, Robert. Vojeslav Molè kot pesnik ekfrazе. *Ars et humanitas*, 11, 2017, št. 1, str. 106–117.

Slodnjak, Anton. *Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1968.

Zadravec, Franc in Grdina, Igor. *Sto slovenskih pesnikov*. Ljubljana: Prešernova družba, 2004.